

Lühifene juhatus aamõõtmisest.

Kuda siin raduwas elus föid aajad mõõdu ja kaalu järel käiwad, nõnda mõõdetakse faa aega, kus juures pääwapiküst otsekui süllapuut tarvitatakse, misga nädalate, kuude ja aastade aru mõõdetakse. Seal tuleb wahet teha loomuliku ja hariliku pääwa wahel. Loomulikus pääwaks nimetatakse aea pikust pääkeste tööju ja weeremise wahel, aga seelinane pikus meondab ennast aasta aegude ja fohtade järel, seda mõõda kuda ükski foht enam lõuna ehet rõhja pool seisab. Meie foha pikem pääw wältab **18** tundi ja 52 minutid, ja lühem pääw **5** tundi **54** minuti. Meie harilis pääw arwatakse **24** tunni pikuseks; tema alustab kest hõl fel **12**, ja seal loeme meie faks faheteiskümne tunni pikust jägu. Esimene jägu wältab feskööst funni lõuneni, teine jälle lõunest funni fesköoni. — Tähetundjad ja merejõitud alustavad oma pääwa süda lõunal, sel silmapilgul, kus pääkene föige förgemal seisab, ja loewad siis oma tunnid ühest funni fakskümmendneljani edasi. Kui meie arwamise järel ühe suu **15ma** pääwal hommiku fel **9** on, siis on nende arwamist mõõda waast sellasama suu **14ma** pääwal fel **21**. Nemad nimetavad oma wiisil loetud pääwa pääkeste pääwaks, ja selle waasta tähähääwaks, kus maakera ennast korraka oma telje ümber seerab. Italia rahwas loewab oma hariliku pääwal kaa **24** tundi, kus nemad õhtul pääkeste weeremisel alustavad ja teise õhtuni edasi

loewad; — mõned teised rahwasugud wanal aeat alustasid oma pääwa pääkeste töömisest.

Sel järgil kui pääkeste nähtav liumine aasta pikusel mitte ühetasane ei ole, ei või faa igapääwane pääkeste lõune förgus ifa ühetasane olla, waid kord natuke pikem, kord natuke lühem wahe ühest pääwast teise olla. Sellepärast ei ole tösised pääkeste pääwad ja nende osad ühetasased. Aga et mõnusam näitab aega ühetasa jagada, sellepärast jagatakse aasta pikus föid ühetasa pääwa ja tundidesse, mis kestmiseks pääkeste pääwadeks nimetatakse. Selle järel on meie tunnikellad seatud, et nemad ühetasasel käigil seda kestmist aega näitavad. Üks täielikult pääkeste järel käima seatud tunnikell, saab pääkeste lõune förguse, ehet tõteliku aea waasta, pea natuke tagasi jäama, pea jälle natuke eite joudma, aga ühe aasta jooskul jälle pääkesega ühte joudma. Se wahe kestmise ja tösite pääkeste aea wahel on föige suurem **22**. Oktobril kus tema **16** minutid ja **19** sekundi wälja teeb. Kui **10ma** Januaril pääwa-uur ehet tunnipakk lõunat nätab, siis on kestmise aea järel juba fel **12, 11** minutid ja **47** sekundi; kolmandamal Juunil ei ole wahe suurem kui **3** sekundi, mis tunnipakk enam wälja ei vodi näidata; aga **6**. Oktobril on tösin lõuna, kui kestmist aega mõõda seatud tunnikel waast fel **11, 45** minutid ja **18** sekundi nätab.

Kuda igaüks teab, on meil neli aasta aega, kellele tähetundjad sindlaid raeast on teinud. Selle järel alustab fewade, kui pääke lõunese maakera poole pealt tulles põhjaõe maakera poole peale minnes maa-